

Усмішка

КУПИТИ

На головному майдані черга постала ще о п'ятій годині, коли за вибіленими
інеєм полями співали далекі півні та ніде не було вогнів. Тоді довкола, серед
розбитих будівель, пасмами висів туман, але тепер, о сьомій ранку,
розвиднілось, і він почав танути. Уздовж дороги по двоє, по троє
підшиковувалися до черги ще люди, яких привабило до міста свято та
базарний день.

Дей Бредбери

Үсмішка

БОГДАНОВА ШКІЛЬНА НАУКА

Рей Бредбері

Серію «Богданова шкільна наука» засновано 2013 року

Copyright © 1980 by Ray Bradbury

Copyright © 2003 by Ray Bradbury

Друкується з дозволу правовласника
The Ray Bradbury Literary Works LLC,
c/o Don Congdon Associates, Inc.

Переклад з англійської:

Усмішка. Переклав Ярослав Веприняк;

Ніч. Переклала Марта Томахів;

Мандрівниця. Переклала Марта Томахів;

Коса. Переклала Марта Томахів;

Лід і вогонь. Переклала Ольга Безкаптурна;

Калейдоскоп. Переклала Марта Щавурська;

Гуркіт грому. Переклала Ольга Безкаптурна;

Вбивця. Переклав Віталій Ракуленко;

Квітнєве чаклунство. Переклала Марія Шурпик;

Канікули. Переклала Ірина Бондаренко;

Я співаю про тіло електричне! Переклала Ірина Бондаренко;

Друг Ніколааса Ніклбі — мій друг. Переклав Володимир Митрофанов;

Морська мушля. Переклала Ольга Безкаптурна;

Трамвай. Переклав Володимир Митрофанов;

Класи. Переклав Віталій Мюнхен;

Вірші. Переклав Сергій Стець;

Травинка. Переклала Олена Кіфенко;

Година вторгнення. Переклала Ольга Безкаптурна;

Час у твоєму леті. Переклала Марта Щавурська;

Дива Джеймі. Переклала Олена Кіфенко;

Про блукання вічні та про Землю. Переклали Анатолій Пітик і Катерина Грицайчук.

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48

office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

Збут: (0352) 43-00-46, (067) 3504817

Книга поштою: тел.: (0352) 51-11-41, (067) 3501870,

mail@bohdan-books.com

тел.: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

ISBN 978-966-10-7426-1

УСМІШКА

На головному майдані черга постала ще о п'ятій годині, коли за вибіленими інеем полями співали далекі півні та ніде не було вогнів. Тоді довкола, серед розбитих будівель, пасмами висів туман, але тепер, о сьомій ранку, розвиднілось, і він почав танути. Уздовж дороги по двоє, по троє підшиковувалися до черги ще люди, яких привабило до міста свято та базарний день.

Хлопчисько стояв одразу за двома чоловіками, які гучно розмовляли між собою, але у чистім холоднім повітрі звук голосів здавався удвічі гучнішим. Хлопчисько притупцював на місці і дмухав на свої червоні, у саднах, руки, позираючи то на брудну, з грубої мішковини, одежу сусідів, то на довгий ряд чоловіків та жінок попереду.

— Чуєш, хлопче, а ти що тут робиш так рано? — мовив чоловік за його спиною.

— Це моє місце, я тут чергу зайняв, — відповів хлопчик.

— Біг би ти, хлопче, звідси та поступився своїм місцем тому, хто знається на цій справі!

— Облиш хлопця, — втрутився, різко обернувшись, один із чоловіків, які стояли попереду.

— Я ж жартую, — задній поклав руку на голову хлопчиська. Хлопчик похмуро скинув її. — Просто зважив: дивно це — дитина, так рано, а він не спить.

— Цей хлопець знається на мистецтві, зрозуміло? — сказав захисник, його прізвище було Грігсбі. — А як тебе звуть, хлопче?

— Том.

— Наш Том, вже він плюне як слід, вцілить, правда, Томе?

— Авжеж!

Сміх покотився людською шеренгою.

Попереду хтось продавав гарячу каву у тріснутих чашках. Глянувши туди, Том побачив маленьке жарке вогнище та юшку, що булькотіла в іржавій каструлі. Це була не справжня кава. Її заварили з якихось ягід, зібраних на ланах за містом, та продавали по пенні за чашку зігріти шлунок, але мало хто купував — мало кому дозволяла кишеня.

Том кинув погляд туди, де черга зникала за зруйнованою вибухом кам'яною стіною.

— Кажуть, вона *усміхається*, — сказав хлопчик.
— Еге ж, усміхається, — відповів Гріґсбі.
— Кажуть, вона зроблена з фарби та полотна.
— Правильно. Саме тому і здається мені, що вона не справжня. Та, справжня, я чув, була на дошці намальована, у давню давнину.
— Кажуть, їй чотириста років.
— Якщо не більше. Коли вже так казати, нікому не відомо, який зараз рік.

— Дві тисячі шістдесят перший!
— Правильно, так кажуть, хлопче, кажуть. Брешуть. А може, трьохтисячний. Чи п'ятитисячний. Звідки нам знати! Стільки часу справжнісінька веремія була... І лишилися нам лише уламки...

Вони човгали ногами, поволі просуваючись уперед по холоднім камінні бруківки.

— Скоро ми її побачимо? — сумовито протяг Том.
— Іще кілька хвилин, не більше. Вони обгородили її, повісили на чотирьох латунних стовпцях оксамитову мотузку, все як слід, щоб люди не підходили надто близько. І зятям, Томе: жодного каміння, вони заборонили жбурляти в неї камінням.

— Добре, сер.
Сонце піднімалось усе вище небосхилом, несучи тепло, і чоловіки скинули з себе вимазані рядна та брудні капелюхи.

— А навіщо ми всі тут зібралися? — спитав, поміркувавши, Том. — Чому ми повинні плювати?

Гріґсбі й не глянув на нього, він дивився на сонце, розмірковуючи, котра година.

— Е, Томе, причин безліч, — він розгублено простягнув руку до кишені, якої вже давно не було, за неіснуючою цигаркою. Том бачив цей рух мільйон разів. — Тут уся справа в ненависті, ненависті до всього, що пов'язане з минулим. Дай-но відповідь мені, як ми дійшли до такого стану? Міста — купи руїн, дороги від бомбардувань — наче пилка, вгору-вниз, поля ночами світяться, радіоактивні... Ось і скажи, Томе, що це, коли не остання підлота?

— Так, сер, звичайно.
— У тому-то й річ... Людина ненавидить те, що її занапастило, що їй життя поламало. Вже так вона влаштована. Нерозумно, можливо, але

така людська природа.

— А чи є хоч хто-небудь чи що-небудь, чого ми б не ненавиділи? — мовив Том.

— Ось-ось! А усе ця згряя ідіотів, яка орудувала світом у минулому! От і стоїмо тут із самісінького ранку, кишки судомить, стукотимо від холоду зубами — нові троглодити, ні покурити, ні випити, жоднісінької тобі втіхи, крім цих наших свят, Томе. Наших свят...

Том подумки пригадав свята, в яких брав участь останніми роками. Згадав, як шматували та палили книжки на майдані й усі реготали, наче п'яні. А свято науки місяць тому, коли притягли до міста останнього автомобіля, потім кинули жереб, і щасливці могли по одному разу довбонуту машину ковадлом!

— Чи пам'ятаю я, Томе? Чи пам'ятаю? Та ж я розбив переднє скло — скло, чуєш? Господи, звук який був, розкіш! Тррахх!

Том і справді наче почув, як скло розсипається, виблискуючи осколками.

— А Біллу Гендерсону випало двигун роздовбати. Хех, і завзято ж він це спрацював, просто майстерно. Бамм! Та найкраще, — продовжував згадувати Грігсбі, — було того разу, коли громили завод, який ще намагався виробляти літаки. Ну й потішили ж ми душу! А потім знайшли друкарню та склад боєприпасів — і висадили їх у повітря разом! Уявляєш собі, Томе?

Том поміркував.

— Еге ж.

Полудень. Пахощі зруйнованого міста отруювали спекотливе повітря, щось порпалося серед уламків будівель.

— Сер, це більше ніколи не повернеться?

— Що — цивілізація? А кому вона потрібна? Будь-кому, але не мені!

— А от я готовий її терпіти, — мовив один з черги. — Не все, звичайно, але були й у ній свої добрі риси...

— Нащо марнословити! — гукнув Грігсбі. — Будь-що безсенсово.

— Е, — наполягав один із черги, — не поспішайте. Ось побачите: ще з'явиться тямовита людина, яка її підлатає. Запам'ятайте мої слова. Людина з душею.

— Не буде цього, — сказав Грігсбі.

— А я кажу, з'явиться. Людина, в якої душа горнеться до гарного. Вона поверне нам — ні, не стару, а, так би мовити, органічну цивілізацію, таку, щоб ми могли жити мирно.

— Не встигнеш отямитись, як знову війна!

— Чому ж? Може, цього разу все буде інакше.

Врешті-решт і вони ступили на головний майдан. Водночас до міста в'їхав вершник, тримаючи в руці аркуш паперу. Том, Грігсбі та всі інші, накопичуючи слину, просувалися вперед — ішли, приготувавшись, засмаковуючи, з розширеними зіницями. Серце Тома билося часто-часто, і земля палила його босі п'яти.

— Ну, Томе, зараз наша черга, не барися!

По кутках обгородженого майданчика стало четверо поліцаїв, четверо чоловіків із жовтим шнурком на зап'ястях — ознакою їхньої влади над іншими. Вони повинні були стежити за тим, щоб не кидали каміння.

— Це для того, — вже востаннє пояснив Грігсбі, — щоб кожному випало плюнути разок, зрозумів, Томе? Нумо!

Том завмер перед картиною, дивлячись на неї. У хлопчиська пересохло в роті.

— Томе, нумо! Спритніше!

— Але, — повільно мовив Том, — вона ж гарна!

— Гаразд, я плюну за тебе!

Плювок Грігсбі блиснув у сонячній промінні. Жінка на картині посміхалася таємничо-сумовито, і Том, відповідаючи на її погляд, відчував, як калатає його серце, а у вухах неначе лунає музика.

— Вона гарна, — повторив він.

— Іди вже, поки поліція...

— Увага!

Черга припинилася. Тільки що вони сварили Тома — став як пень! — а тепер усі повернулися до вершника.

— Як її звати, сер? — тихо спитав Том.

— Картину? Здається, «Монна Ліза»... Точно «Монна Ліза».

— Слухайте оголошення, — мовив вершник. — Влада постановила, що сьогодні опівдні портрет на майдані буде віддано в руки тутешніх мешканців, аби вони могли взяти участь у знищенні...

Том і отямитися не встиг, як натовп, гукаючи, штовхаючись, борсаючись, поніс його до картини. Різкий звук полотна, що рветься... Поліцаї кинулися навтікача. Натовп вив, і руки дзьобали портрет, наче голодні птахи. Том відчув, як його буквально кинули крізь розбиту раму. Сліпо наслідуючи інших, він простяг руку, схопив клапоть лисніючого полотна, смикнув та впав, а поштовхи та стусани вибили його з натовпу на землю. Весь у саднах, одяг розірваний, він дивився, як старі жінки жували шматки полотна, як чоловіки розмальовували раму, розкидали ногами жорсткі клапти, шматували їх у найдрібніше лахміття.

Лише Том стояв притихлий обіч цього шарварку. Він зиркнув на свою руку. Вона гарячково притиснула до грудей шматок полотна, ховаючи його.

— Гей, Томе, чого ж ти? — гукнув Грігсбі.

Не кажучи ні слова, схлипуючи, Том побіг геть. За місто, на поранену воронками дорогу, через поле, через мілку річечку він біг, не обертаючись, і стиснута в кулак рука була захищена під куртку.

Вже коли заходило сонце, він дістався маленького сільця та пробіг крізь нього. О дев'ятій годині хлопець був біля розбитої ферми. За нею, у тому, що залишилося від силосної башти, під навісом, його зустріли звуки, які казали йому, що родина спить — спить мати, батько, брат. Тихесенько, мовчки, він ковзнув до вузьких дверей та ліг, часто дихаючи.

— Томе? — пролунав у темряві материн голос.

— Що?

— Де ти вештався? — гримнув батько. — Постривай-но, ось я тобі вранці всиплю...

Хтось штовхнув його ногою. Його рідний брат, якому довелося сьогодні самому поратися на їхньому городі.

— Лягай! — стиха шикнула йому мати.

Ще стусан.

Том дихав уже рівніше. Довкола панувала тиша. Рука його була щільно-щільно притиснута до грудей. Півгодини лежав він так, заплющивши очі. Потім відчув щось: холодне біле світло. Високо в небі плив місяць, і маленький квадратик світла проповзав тілом Тома. Тільки тепер його рука послабила хватку. Тихо, обережно,

прислухаючись до рухів сплячих, Том підняв її, він поквапився, глибоко-глибоко зітхнув, потім, весь охоплений чеканням, розтиснув пальці та розглядав клаптик зафарбованого полотна.

Світ спав, осяяний місяцем.

А на його долоні лежала Усмішка. Він дивився на неї у білім світлі, яке падало з опівнічного неба, і тихо повторював про себе, знову й знову: «Усмішка, чарівна усмішка...»

За годину він усе ще бачив її, навіть після того, як обережно склав та заховав. Він заплющив очі, і знову у темряві перед ним — Усмішка. Лагідна, щира, вона була там і тоді, коли він заснув, а світ охопила німа тиша, і місяць плив у холоднім небі спочатку вгору, потім униз, назустріч ранку.

НІЧ

Ти — маленький хлопчик у маленькому місті. Тобі, щоби не збрехати, вісім років, і надворі споночіло. Споночіло для тебе, бо ти звик лягати о дев'ятій чи дев'ятій тридцять. Лише зрідка, можливо, тобі вдається впросити маму чи тата дозволу вкластися пізніше, аби послухати Сема та Генрі¹ по тому дивному радіо, що у такій моді цього 1927-го року. Та все ж найчастіше в цей час ти вже, гарненько вмостившись, лежиш у ліжку.

Надворі теплий літній вечір. Ти живеш у маленькому будиночку на маленькій вулиці на околиці міста, де світять лише кілька ліхтарів. У вашому районі відчинена тільки одна крамниця, за квартал звідси — крамниця місіс Сінгер. Цього душного вечора мати прасує одяг, випраний ще в понеділок, а ти час від часу випрошуєш у неї на морозиво і пильно вдивляєшся в темряву.

Ви вдвох — ти і твоя мати — самотуєте вдома у цій теплій літній темряві. Врешті, за хвилину до закриття крамниці, мама змилосерджується над тобою і каже: «Біжи та купи пінту морозива, але прослідкуй, щоби вона добре прим'яла!» Ти запитуєш, чи можна тобі ще кульку шоколадного зверху, бо ванільного не любиш, і мама дозволяє. Міцно стискаючи гроші у своєму кулачку, босоніж летиш по розігрітому тротуарі, попід дубами і яблунями, до крамнички. Місто тихе й усамітнене, і лише чути, як десь над розлогими темно-синіми деревами, що здавалося би, підтримують самі зорі, сюрчать цвіркуни.

Твої босі ноги ляскають по тротуарі, ти перебігаєш вулицю і бачиш, як місіс Сінгер незграбно порається у своїй крамниці, наспівуючи єврейські мелодії.

«Пінту морозива? — перепитує вона, — кульку шоколадного зверху? Гаразд!»

Ти спостерігаєш за нею — як вона піднімає кришку морозильника й орудує ложкою, як щільно напаковує картонний пакет із «зверху кульку шоколадного? Гаразд». Ти даєш їй гроші, натомість отримуєш холоднющий пакет, і, притуляючи його до щоки, зі сміхом щодуху мчиш додому. А позаду тебе гасне світло у маленькій самотній крамничці, і лише на розі вулиці мерехтить ліхтар. Здається, що все місто вкладається спати...

Прочинивши двері, ти бачиш, що мама досі прасує. Вона видається розпашілою від спеки та роздратованою, але посміхається тобі, як завжди.

— Коли тато повернеться зі зборів? — запитуєш.

— Десь об одинадцятій тридцять чи о дванадцятій, — відповідає мати.

Вона відносить морозиво на кухню, ділить його на порції — тобі дістається твоє особливе, шоколадне, вона бере і собі трохи, а решту залишає:

— Для Скіппера та батька, коли вони прийдуть.

Скіппер — це твій брат. Твій старший брат. Йому дванадцять, і він дебелий, червонощокий, горбоносий, рудий і надто широкоплечий як на свій вік. Він завжди у русі. Йому дозволяють лягати спати пізніше, ніж тобі. Не надто пізніше, проте достатньо, аби він відчув, що народитися першим таки має свої переваги. Зараз він десь на іншій країні міста грається у «копни бляшанку»², проте ось-ось повинен примчати додому. Він та інші діти вже годинами дуріють, кричать, веселяться, гасають. Ось-ось він увірветься в дім — просякнутий потом, штани на колінах у зелених трав'яних плямах, а пахнутиме він точнісінько так, як, зрештою, завжди пахне Скіппер. Звична справа.

Ти смакуєш морозиво. Ти — у самому серці глибокої тихої літньої ночі. Вона зусібіч огорнула тебе і твою маму у цьому маленькому будиночку на цій маленькій вуличці. Ти щоразу ретельно облизуєш ложку, перш ніж знову встромити її у грудку морозива. Мама прибирає прасувальну дошку, ховає гарячу праску у футляр і вмощується у м'яке крісло біля грамофона. Вона їсть свій десерт, приказуючи: «О Господи, яким спекотним видався сьогодні день! Ще й досі гаряче. Земля увібрала у себе всю полудневу спеку і дихатиме нею уночі. Душно нам спатиметься».

Ви обоє сидите, прислухаючись до літньої тиші. Здається, що вікна і двері заштовхують темряву у ваш дім. У кімнаті ні звуку, адже до радіо потрібна нова батарейка, а всі записи «Нікербокер Квартет», Ела Джолсона та «Ту Блек Крауз»³ зіслухані до неможливого, тому ти просто сидиш на твердій дерев'яній підлозі біля дверей і вдивляєшся у непроглядну темряву, впершись у шибку носом, аж поки його кінчик не вкривається маленькими темними квадратами.

— І де ж твій брат тиняється так довго? — після тривалої мовчанки каже мама; її ложка шкребе по тарілці. — Він мав би бути вдома до цього часу. Вже майже о пів на десяту.

— Він скоро прийде, — відповідаєш ти, добре знаючи, що нічого із ним не трапиться і він з'явиться.

Мама простує на кухню мити посуд, ти ідеш за нею. Кожен звук, кожен порух, кожен дзенькіт ложки чи брязкіт тарілки у цей випалений спекою вечір видається громом із ясного неба. Ви тишком заходите у вітальню і, прибравши усі подушки із дивана, одним, здавалось би, чародійним рухом рук перетворюєте його у двоспальне ліжко. Мама розстеляє постіль, добряче збиває подушки, щоб покласти тобі під голову. І тоді, коли ти вже розстібаєш свою сорочку, вона раптом каже:

— Дугу, зачекай, ще не роздягайся.

— Чому?

— Тому. Бо я так сказала.

— Мамо, ти якось дивно поводишся.

Мати на якусь мить присідає, потім знову підводиться, підходить до дверей і гукає.

— Скіппере! Скіппере! Скі-і-і-п-пе-е-е-ре! — кричить вона знову і знову.

Її крик летить у теплу літню ніч і не повертається. Не повертається навіть відлуння.

Скіппере, Скіппере, Скіппере.

Скіппере!

Ти повільно опускаєшся на підлогу. Холод пронизує все твоє тіло. Але це не холодок морозива, і не зимова студениця, і навіть не можлива прохолода цієї літньої ночі. Ти помічаєш, як метастаєся мамин погляд, як він бігає і ковзає у темряві. Ти бачиш, як вона застигла, схвильована і нерішуча. Ти все це бачиш.

Вона прочиняє двері. Переступивши через поріг, занурюється у самісіньку ніч, сходить із ганку і простує по доріжці перед будинком, попри бузковий куц. Ти прислухаєшся до її кроків.

Вона знову гукає. Тиша.

Вона кличе Скіппера ще двічі. Ти продовжуєш сидіти у кімнаті. Будь-якої миті він відгукнеться он із того кінця вузької вулиці: «Вже йду, мамо, вже йду! Агов!»

Але він не відгукується. І впродовж двох хвилин ти сидиш і дивишся на розкладене ліжко, на мовчазне радіо і німий грамофон, на люстру та на її підвіски, що ледь мерехтять у тьмяному світлі, на червоно-фіолетові завиточки килимка. Ти вдаряєшся ногою об ліжко — навмисне, щоби перевірити, чи болітиме. Таки болить.

Із жалісливим скрипом відчиняються вхідні двері, і долинає мамин голос:

— Давай, Малюче, вдягайся. Йдемо на прогулянку.

— Куди?

— Тільки вздовж кварталу. Давай. Але взуйся, а то ще застудишся.

— Та ні, не застуджуся, не переживай, мамо.

Ти береш мамину руку. Ви йдете по Сент-Джеймз-стріт. Пахне розквітливими трояндами, опалими яблуками, що заховалися десь у зеленій траві. Під ногами бетон ще досі теплий, і цвіркуні сюркочуть чимраз голосніше, немовби в унісон із густіючою темрявою. Ви доходите до рогу вулиці і звертаєте у напрямі яру.

Вдалині, виблискуючи фарами, з'являється автомобіль, щоби відразу ж зникнути. Тут, у цьому місці, так безлюдно, темно і моторошно — тут так бракує життя, світла та руху. Там, звідки ви йдете, ще видніються побляклі квадратики світла — у тих будинках люди ще не сплять. Однак у більшості домів вже спочіло, їхні мешканці відпочивають. Хтось уже вимкнув світло у помешканні, але продовжує сидіти на ганку, провадячи тихі нічні бесіди. Де-не-де чується, як поскрипують крісла-гойдалки.

— Хотіла б я, щоби твій батько був удома, — каже мама. Її велика рука ще міцніше стискає твою маленьку ручку. — Хай лише попадеться мені цей хлопчисько. Перепаде йому на горіхи так, що й живого місця не залишиться.

Саме для таких випадків у вас на кухні висить ремінь для гостріння бритв. Він виринає у твоїй пам'яті, і ти згадуєш, як батько одного разу склав його вдвоє та відшмагав тебе ним і як сказано при цьому ти дригав ногами. Ні, ти не віриш, що мама може виконати свою обіцянку.

Ви пройшли ще один квартал, зупинившись на розі Чепл-стріт та Глен-Рок, поряд із темним силуетом німецької баптистської церкви. За сто ярдів позаду церкви розпочинається яр. Ти відчуваєш його запах. Несе каналізацією і гнилим листям — густий зелений сморід. Цей

широкий яр звивається вздовж цілого міста. Непрохідні нетрі вдень, а вночі місце, від якого слід триматися якомога далі — матір часто повторює ці слова.

Церква мала би додавати тобі відваги, та ба ні — будівля не освітлена, і здається, що зараз це просто нікому не потрібні руїни на краю яру.

Тобі лише вісім років, ти вже знаєш дещо про смерть, страх і відчуття жаху. Смерть — це воскова постать у труні, коли тобі було шість і помер твій дідусь. У тій дерев'яній скрині він видавався великим грифом, що впав і розбився на смерть, мовчазним, навіки онімілим, який більше не повчатиме тебе, як бути хорошим хлопчиком, не коментуватиме політики скупими фразами. Смерть — це твоя маленька сестричка одного ранку, коли тобі було майже сім. Ти прокинувся, підійшов до її колиски і побачив, як вона дивилася на тебе порожніми, застиглими блакитними оченятами, аж поки не прийшли якісь чоловіки із маленьким плетеним кошичком і кудись її забрали. Смерть — це коли ти стоїш біля її високого дитячого стільця чотири тижні по тому і раптом розумієш, що вона ніколи більше не сидітиме на ньому, ніколи не буде плакати, не буде сміятися, не буде змушувати тебе ревнувати і злитися, що вона з'явилася на світ. Ось що таке смерть.

Але те, що зараз, — щось більше, ніж смерть. Ця літня ніч переплелася із часом і зірками, із цим невичерпним теплом. Вона стала суттю всього того, що тобі ще лише судилося колись побачити, відчути, почути у своєму житті. Ти несподівано сам для себе усвідомив усе це, все й одразу.

Пройшовши тротуар, ви ступаєте на протоптану, вимощену галькою й обрамлену бур'янами стежку на краю яру. Здається, що цвіркуні дружно виспівують на повен голос, ніби хочуть розбудити мертвих. Ти слухняно йдеш за відважною, вродливою, гінкою Мамою, захисницею всього Всесвіту. Ти відчуваєшся хоробрим, бо вона йде попереду. Раптом на якусь мить ти чомусь відсахуєшся назад, але вчасно отямлюєшся і наздоганяєш її. А через кілька хвилин ви разом підходите і зупиняєтеся там, де закінчується цивілізований світ, де вже не діють людські закони, — на краю яру.

Яр.

Тут і зараз, якраз під тобою, у цих пекельних нетрях зібралося геть усе зло, з яким тобі коли-небудь доведеться зіткнутися у житті. Зло, якого тобі ніколи не зрозуміти. Усе, що не має навіть наймення, копошиться там. З часом, коли ти підростеш, тобі відкриються слова, якими ти зможеш назвати всі ці речі. Безглузді склади для означення цього ніщо, яке підстерігає тебе. Там, унизу, поміж стовковища примар і тіней, посеред густих дерев і по-змійному звивистих рослин, витає запах тління. Тут, на цьому клаптику землі, цивілізація перестає існувати і розум безсилий перед могуттю світового зла.

Ти усвідомлюєш, що ти самотній. Ти і твоя матір. Її рука тремтить.

Її рука тремтить!

Твоя віра у світ, який ти створив для себе, похитнулася. Ти відчуваєш, що твоя мати здригається від страху. Чому ж? Невже вона теж сумнівається? Але хіба таке можливе, вона ж більша, сильніша, розумніша за тебе?! Невже вона теж відчуває цю неловиму загрозу, що витає над вами, виростаючи із темряви й своїми голодними пальцями намагаючи вас? Невже тоді, виходить, ти не станеш сильнішим, коли виростеш? Який же сенс і втіха у тому, щоб бути дорослим? Де ти знайдеш у житті притулок від усього цього? Невже наша плоть не перетвориться у непоборну цитадель для духу, щоби протистояти підступним нападам ночі? Тебе переповнюють сумніви. Морозиво ніби оживає у твоєму горлі, стікає по хребту у шлунок, холодить руки і ноги. Заледенілий, ти тремтиш, немов на студеному грудневому вітрі.

Ось ти й збагнув — доля у всіх одна. Кожен самотній як перст, сам на сам із собою. Гвинтик між таких самих гвинтиків, де верховодить страх, подібний на той, що обкутує вас отут, біля яру. І навіть якби ти зараз закричав, якби заволав про поміч, хіба б це мало хоч якесь значення?

Ви настільки близько до яру, що якби ти закричав і хтось тебе навіть почув і прибіг вам на поміч, то за той час будь-що може трапитися.

Всепоглинаюча темінь підкрадеться нечутно, і водномить все може закінчитись. Задовго до світанку, задовго до того, як поліцейські бігатимуть тут зі своїми ліхтариками, обстежуючи зловісну стежку, задовго до того, поки хтось примчить по осипах гальки вам на допомогу. І навіть якби зараз хтось знаходився за п'ятсот ярдів звідси, і

якби цей хтось вмить побіг вам на допомогу, то хвилі п'ятьми достатньо було би якихось трьох секунд, щоб накрити тебе з головою, щоб назавжди забрати всі твої вісім років життя, і...

Приголомшлива думка про самотність людини немовби паралізує твоє тремтяче тіло. Отже, мама також самотня. Вона не може зараз покластися ні на інститут шлюбу, ні на любов сім'ї, ні на Конституцію США чи поліцію, саме у цю хвилину вона не може розраховувати ні на чию допомогу. Хіба на своє серце, але й там вона не знайде нічого, крім нездоланної відрази і бажання піддатися страху. У такі миті — кожен сам за себе. Ви мусите визнати, що ви самотні, і надалі з цим жити.

Ти важко ковтаєш слину, все міцніше тулячись до мами. Боже, будь ласка, благаєш ти, не дай їй померти. Вирятуй нас від усього злого. А якщо тато повернеться через годину зі зборів, а вдома ні душі, то тоді що..?

Мама робить ще один крок назустріч первісним хащам. Твій голос тремтить, коли ти бубониш:

— Мамо, зі Скіпом все гаразд. З ним все гаразд. Зі Скіпом все гаразд. З ним все гаразд.

Мамин голос аж дзвенить від напруги:

— Він завжди повертається цим шляхом. Скільки разів я казала йому не йти сюдою, але ці клятві діти все одно тут вештаються. Якоїсь ночі він може зайти сюди — і вже ніколи більше звідси не вийти...

І вже ніколи більше звідси не вийти. Це може означати будь-що. Волоцюг. Злочинців. Темряву. Нещасний випадок. Але найшвидше за все — смерть.

Сам-самісінький у цілому Всесвіті.

На світі мільйони таких містечок, як оце. І кожне з них — таке ж темне, таке ж самотнє, таке ж відірване від світу і тремтливие від страху та подиву. Музика таких маленьких міст — пронизливі жалісливі мелодії скрипки; у них достатньо тіней, але бракує світла. О, ця безмежна самотність маленьких містечок, що повниться й шириться з кожним роком! Ці їхні потаємні гнітючі яри! Вночі в них оживає страх. Оживає саме тоді, коли всьому: глузду, шлюбу, дітям, щастю — загрожує людоджер, наймення якому — Смерть.

Мати ще раз кричить у темряву:

— Скіпе! Скі-і-і-ппере!

А тоді ще голосніше:

— Скіпе! Скі-і-і-ппере!

І раптом ви обидвоє розумієте, що щось не так. Щось зовсім не так. Ти уважно прислухаєшся і розумієш, у чому річ.

Цвіркуни.

Мертва тиша.

Ще ніколи у твоєму житті не було такої тиші. Настільки мертвої, настільки абсолютної. Чому замовкли цвіркуни? Чому? Що стало причиною? Вони ж ніколи ще не припиняли свого сюрчання. Ніколи, аж до цього часу.

Хіба якщо... хіба якщо...

Щось має трапитися.

Весь яр напружився, настовбурчив усі свої чорні щупальця, викидаючи їх на сотні миль, щоби висмоктати сили із сусідніх, мирно сплячих містечок. А ви стоїте у центрі, в осередді цієї моторошної тиші, зібраної з усіх-усюд — із просочених вечірньою росою лісів та улоговин, зі схилів та пагорбів, де пси завивають до місяця вповні.

Цвіркуни і далі вперто мовчать, зірки мерехтять настільки низько, що ти міг би рукою торкнутись того мерехтіння. І зірок тих, гарячих і гострих — сила-силенна, легіони.

Тиша все густішає й густішає. Все наростає і наростає напруга. О Господи, як тут темно, як далеко від усього! О Господи!

І зненацька ген з того краю яру долинає:

— Мамо, я тут! Вже йду, мам!

І знову:

— Привіт, мамо! Вже біжу, мамо!

І тоді з дна яру долинає шум і лопотіння кросівок, і троє хлопців: твій брат Скіппер, Чак Редмен та Огі Барц — вигулькують перед вами, штовхаючись і хихочучи. Біжать, веселяться.

Враз даленіють зорі, наче мільйони і мільйони наляканих равликів втягують в себе ріжки.

Цвіркуни сюркочуть!

Темінь відступає — перелякана, приголомшена, роздратована. Відступає, бо їй зіпсували апетит, хоча трапеза от-от мала розпочатися.

Темрява відкочується, наче хвиля під час відпливу, а з неї визирають, сміючись, троє хлопців.

— Привіт, мамо! Привіт, Малюче!

Пахне Скіппером. Як зазвичай. Піт, трава й олійний запах його бейсбольної рукавички.

— Ох, і перепаде вам, юначе! — каже мама.

Кудись відразу звіюється її страх. Ти знаєш, що вона ніколи, нікому і ні за що про нього не розкаже. Проте він назавжди залишиться у її серці, як назавжди залишиться і в твоєму також.

Ви повертаєтесь додому цієї пізньої літньої ночі, щоби нарешті вкластися спати. Ви раді, що Скіппер живий. Дуже раді. Ви вже було подумали...

По залізничному мосту вздовж долини біжить поїзд, посвистуючи, ніби якась загублена безіменна металева звірина. Ти лягаєш у ліжко поруч із братом. Дрож проймає тебе, коли до твого слуху долинає посвист поїзда і ти згадуєш кузена, котрий жив у передмісті, саме там, де в цю мить проїжджає поїзд, саме того кузена, котрий помер від пневмонії, пізно уночі, роки і роки тому... Ти вдихаєш запах поту Скіппера. І цей запах — чародійний, бо ти перестаєш тремтіти. Коли мама вже вимикає світло, чуєш кроки на доріжці. Чоловік покашлює, і це покашлювання тобі знайоме.

— Це ваш тато прийшов, — каже мама.

Так, це він.

¹ «Сем і Генрі» («Sam 'n' Henry») — радіосеріал американських радіокоміків Фрімана Ф. Госдена (1899–1982) і Чарлза Дж. Корелла (1890–1972), трансльований Чиказькою радіостанцією WGN у 1926–1928 рр. Ці 10-хвилинні програми вважаються першими ситуативними комедіями.

² Дитяча гра, що має правила, схожі із правилами гри у хованки.

³ «Нікербокер Квартет» утворився у 1908 р., а його першими учасниками були Джон Янг, Джордж М. Стріклетт, Фредерік Віллер і Ґас Рід; Ел Джолсон (1886–1950) — артист і шоумен, котрий стояв біля витоків поп-музики США; «Ту Блек Крауз» — комедійний дует, що виступав у гримі «під негрів» і був популярний у 20–30-х роках XX ст.

МАНДРІВНИЦЯ

Тато заглянув у кімнату Сесі перед самим світанком. Дівчина лежала у своєму ліжку. Він осудливо похитав головою.

— Якщо ти мені поясниш, яка користь з отого її лежання, — вказуючи на дочку рукою, говорив він до дружини, — то я обіцяю з'їсти крепове оббиття на моїй труні з червоного дерева. Вночі вона спить, снідає, а потім знову цілий день вилежується.

— Що ти! Ми без неї наче без рук, — запевнила мама, ведучи тата вниз коридором, подалі він сонної і блідої дівчинки. — Та ж вона приносить нашій Родині найбільшу користь. А який зиск із твоїх братів? Більшість із них тільки те й роблять, що цілими днями відсипаються від байдиків. Принаймні Сесі хоч не спить.

Вони спустилися вниз крізь пахощі чорних свічок, крізь шерех чорного крепу на поручнях, що так і висів нечіпаний вже кілька місяців, ще від Дня повернення додому. Тато втомлено послабив краватку.

— Ти ж знаєш: ми працюємо по ночах, — сказав він, — і нічого не вдієш з тим, що ми, як ти любиш прибалакувати, дещо старомодні.

— Звичайно, в цьому немає нічого поганого. Не може ж кожен із Родини бути сучасним.

Дружина відчинила двері у погріб і вони, взявши одне одного за руки, ступили у безпросвітню темряву. Вона поглянула на округле, бліде обличчя чоловіка і посміхнулася.

— Тільки подумай, як тобі пощастило, що я взагалі можу не спати! Уяви, якби ти одружився із якоюсь сонєю, котра спить по ночах — що б то за шлюб був! Кожен був би полишений сам на себе. Зрештою, в нашій Родині кожен неповторний. Всі — ненормальні. Так вже влаштована Родина. Інколи з'являється хтось такий, як Сесі — весь у собі; є такі, як дядько Ейнар — крилаті; крім того, ми маємо такого, як Тімоті — стриманого, спокійного і нормального. Відтак є такі, як ти, котрі відсипаються вдень. І такі, як я — котрі все своє життя не сплять. То чому ж тобі так важко збагнути Сесі? Вона допомагає мені мільйони разів упродовж дня. Сесі загляне у голову бакалійника, і я вже знаю, чим він торгує. Вона прокрадається у свідомість м'ясника. Це рятує мене від тривалого тьопання в інший кінець міста, щоби

дізнатися, чи залишилася в нього ще добра вирізка. Вона попереджає мене про пліткарів, котрі забагли навідати мене і водночас прогалакати півдня. Та що там казати, знайдеться ще із шість сотень інших справ!

Вони зупинилися у підвалі біля великої порожньої труни із червоного дерева. Він влігся у неї, все ще сумніваючись у доводах дружини.

— Вона могла би приносити трохи більше користі... — промовив він. — Побояюся, що мені доведеться попросити її, аби знайшла собі якусь справу.

— Бери спи. Обмізкуй це. Можливо, до заходу сонця ще зміниш свою думку, — і вона взялася закривати віко його труни.

— Гаразд, — замислено відповів він.

Віко закрилося.

— На добранок, любий! — сказала вона.

— На добранок! — приглушено долинуло із закритої труни.

Зійшло сонце. Вона поспішила нагору готувати сніданок.

Сесі Еліот була Мандрівницею. Виглядала вона як звичайна вісімнадцятилітня дівчина. Втім, ніхто із сім'ї не показував своєї справжньої суті. Ні тобі хизування іклами, ні трупного смороду, ні хробачні, ні відьомських польотів. Вони жили собі у маленьких містечках і на фермах, розкиданих по цілому світі. Жили невибагливо, пристосовуючи свої таланти до звичаїв і законів мінливого світу.

Сесі Еліот прокинулася. Щось мугикаючи, тихо пройшла по будинку.

— Доброго ранку, мамо!

Відтак спустилася у підвал, щоби перевірити кожну із великих трун із червоного дерева, витерти пил, переконатися, чи всі щільно закриті.

— Тато, — мовила вона, протираючи одну із трун. — Тут кухня Естер, — сказала дівчина, перевіряючи наступну, — гостює у нас. А ось тут, — додала вона, стукаючи по третій, — дідусь Еліот.

Усередині скрині щось зашелестіло, наче листки папірису.

«Яка ж дивна у нас, розмаїта родина! — розмірковувала вона, повертаючись до кухні. — Хтось п'є кров по ночах і боїться шумливих потоків, хтось не спить двадцять п'ять годин на добу, а дехто, як от я, наприклад, спочиває п'ятдесят дев'ять хвилин у годину. Одна рідня і різні спання!»

Сесі взялася до сніданку. Вже коли доїла, то на дні тарілки абрикосового кольору вгледіла пильний мамин погляд, вірніше, його відображення. Вона відклала ложку.

— Тато передумає, — сказала Сесі. — Я доведу йому свою потрібність. Родина без мене наче без рук. Шкода, що він цього ще не зрозумів. Але всьому свій час.

— То оце ти була в мені тільки що, коли я сперечалася з батьком? — запитала мама.

— Так.

— Я відчула, що я якась сама не при собі, ніби ти дивишся моїми очима, — мама кивнула.

Сесі доїла і піднялася у свою кімнату. Вона розправила покривало і свіже прохолодне простирадло, сама лягла зверху, заплющила очі, схрестила тонкі, бліді пальці на маленьких грудях і поклала на подушку свою наче виточену майстром голівку з пишним каштановим волоссям.

Так вона вирушила у Мандрівку.

Її свідомість висковзнула із кімнати, пронеслася над квітучим подвір'ям, полями, зеленими схилами, майнула над давніми і сонними вуличками Мелліна, й, обійнявшись із вітром, прошмигнула над мокрим яром. Отак вона мандруватиме цілий день. Її свідомість проникатиме у собак, гостюватиме там. Вона відчуватиме їхньою щетиною, смакуватиме хрящики, обнюхуватиме помічені сечею дерева. Вона чутиме так, як чує собака. Вона забуде, що це таке — бути людиною. Вона стане собакою. Талант Сесі — це щось більше, ніж телепатія: зазирнути туди, заглянути сюди. Це було абсолютне переселення з одного тілесного простору в інший. Це було переселення у собак, що обнюхують дерева, чоловіків, старих дів, пташок, у дітей, котрі бавляться у класики, коханців у своїх ранкових ліжках, у спітнілих землекопів, у рожевий, сплячий, незрілий розум ще не народжених дітей.

Куди вона вирушить сьогодні? Вона вирішила — і відразу ж майнула!

Коли через якусь мить мама крадькома зазирнула у кімнату, то на ліжку побачила її тіло: нерухомі груди, незворушне обличчя. Сесі тут уже не було. Мама кивнула і посміхнулася.

Ранок минув. Леонард, Байон і Сем пішли на роботу, як і Лора та її сестра-манікюрниця. Тімоті відправили у школу. У будинку запанувала тиша. Єдине, що порушувало полудневе безгоміння, — голоси трьох юних дівчаток — кузин Сесі Еліот, котрі гралися на задньому дворі у «Труна-домовина — дуб чи ялина». У будинку Еліотів завжди хтось гостював — кузени, дядьки, внучаті племінники і підозрілі племінниці. Вони прибували і відбували. Як вода, що крапля за краплею зривається з крана у стік.

Кузини припинили свою гру, коли високий галасливий чоловік заграмав у вхідні двері. Щойно мама відчинила, як він безцеремонно увірвався у дім.

— Та це ж дядько Джон! — затамувавши подих, сказала найменша дівчинка.

— Той, кого ми всі ненавидимо? — перепитала друга.

— Що йому треба? — вигукнула третя. — Він був такий злий!

— Що-що... Ми всі на нього злі. За те, що він зробив Родині шістдесят років тому, і сімдесят років тому, і двадцять років тому... — гордо пояснювала середульша дівчинка.

— Цить! Слухайте!

Всі троє нашорошили вуха.

— Він побіг нагору.

— Він ніби плаче, чи що?

— А хіба дорослі плачуть?

— Дурненька, звісно, що плачуть!

— Він у кімнаті Сесі. Кричить. Сміється. Плаче. Бурчить. Він начебто побивається і боїться, шаленіє і злиться. Все зараз!

Наймолодша з-поміж дівчат і сама розплакалася. Вона побігла до дверей у погріб:

— Прокидайтесь! Гей ви, там, унизу, прокидайтесь! Гей, там, у скринях! Тут дядько Джон! А в нього кедровий кілок із собою! Я не хочу, щоби мене простромили ним! Прокидайтесь!

— Ч-ш-ш-ш! — шикнула найстарша. — У нього немає кілка! Та й не зможеш ти розбудити тих, котрі сплять у трунах! Слухай!

Дівчата нашорошили вуха, їхні очі виблискували у терпкому очікуванні.

— Ану відійди від ліжка! — звеліла мама, стоячи біля дверей.

Дядько Джон нахилився над непорушним тілом Сесі. Його губи кривилися, а зелені очі були прикуті до чогось жахітного, приреченого і божевільного.

— Невже я запізнився? — питав він, хриплячи і схлипуючи. — Вона вже пішла?

— Кілька годин тому, — фиркнула мама. — Ти що, осліп? Вона може повернутися через декілька днів, інколи лежить отак з тиждень. Тіло мені годувати не доводиться, вона сама знаходить, чим підтримати сили — там, де мандрує, чи в тому, у кого вселилася. Забирайся від неї!

Дядько Джон наче закам'янів, упершись одним коліном у пружини ліжка.

— Чому вона не почекала? — знетямлено запитував він, не зводячи з неї погляду, в той час як його руки знову і знову намагалися намацати її ледь відчутний пульс.

— Ти чув, що я сказала! — мати різко подалася вперед. — Не можна її чіпати. Сесі повинна лежати так, як вона лежить. Щоби вона могла повернутися, її тіло повинно лежати саме в тій позі, в якій вона його залишила.

Дядько Джон повернув голову. Його витягнуте, суворе, подзьобане віспинами обличчя розчервонілося і набуло якогось очманілого виразу, глибокі темні западини наче зачорнили очі.

— Куди вона пішла? Я мушу її знайти!

Мама відповіла — наче ляпаса заліпила:

— Я не знаю. У неї є улюблені місця. Ти можеш знайти її у дитині, котра біжить стежкою у яру чи гойдається на виноградній лозі. Або можеш упізнати її у річковому ракові, що дивиться на тебе з-під каменя у струмку. Вона може грати у шахи у сквері, що навпроти Дому правосуддя, забравшись у голову якогось старого. Ти, як і я, добре знаєш, що вона може бути де завгодно, — мамин рот скривився. — Вона може знаходитися зараз навіть у мені, дивиться оце на тебе, розмовляє моїми устами, потайки насміхається. А ти і не здогадуєшся про це.

— Чому... — він вайлуватو розвернувся усім тілом, наче валун на осі. Його сильні руки потягнулися вгору, немовби хотіли щось ухопити. — Якби я тільки припустив...

Мама спокійним і буденним тоном продовжила розмову:

— Звісно, вона зараз не в мені. А навіть якби була, ніхто би не міг про це знати напевне, — в її очах виблискувала майже неприхована злість. Гінка, граційна, вона стояла навпроти, дивлячись на нього без найменшого страху. — А зараз, гадаю, ти поясниш, що тобі від неї треба.

Джону здалося, начебто десь далеко бамкає дзвін. Він сердито затряс головою, ніби намагався позбутися того бамкання. Потім буркнув:

— Щось... усередині мене... — він затнувся. Нагнувся над холодним, непорушним тілом: — Сесі! Вернися, чуєш? Ти можеш повернутися, якщо захочеш!

За ослоненими від сонця вікнами вітер лагідно колихнув високими вербами. Під вагою коліна Джона скригнуло ліжко. Далекий дзвін бамкнув знову, і він наслухав нечутний для мами подзвін. Тільки для нього одного було приступне оте далеке-далеке дрімотне літнє відлуння. Його рот ледь привідкрився:

— У мене до неї справа, і вона могла би мені допомогти. Останній місяць я наче... божеволію. Мене навідують дивні думки. Я навіть збирався вирушити поїздом у велике місто, щоби поговорити із психіатром, але він би не допоміг. Я знаю, що Сесі може забратися у мій мозок і вигнати всі мої страхи. Вона, наче порохотяг, може висмоктати їх із мене, — якщо лише захоче. Вона єдина, хто може вичистити увесь бруд і павутиння й оновити мене. Ось чому вона мені потрібна, розумієш? — його стривожений голос був сповнений надії. Він облизнув свої губи. — Вона мусить мені допомогти!

— І це після всього, що ти накоїв Родині?

— Я нічого не накоїв!

— Поговір твердить, — сказала мама, — що у скрутні часи, коли ти бідував, як церковна миша, ти за сотню доларів виказував суду членів Родини, котрим потім простромлювали кілками серця.

— Це нечесно! — сказав він, скорчившись, так ніби його вдарили у живіт. — Ти не доведеш цього! Ти брешеш!

— У будь-якому разі я сумніваюся, що Сесі захоче допомогати тобі. Та й Родина була би проти.

— Родина, Родина! — він затупотів ногами по підлозі, наче доросла вередлива дитина. — До дідька Родину! Я не хочу звихнутися з розуму йй на потіху! Мені потрібна допомога, і я її отримаю!

Мама підійшла до нього впритул: обличчя строге, руки схрещені на грудях.

Він стишив голос, дивлячись на неї зі злістю і переляком, але уникаючи глянути в очі.

— Слухайте мене уважно, місіс Еліот... — сказав він. — І ти також, Сесі... — гукнув Джон до сплячої. — Якщо ти тут. Отож послухайте мене уважно, — він поглянув на годинник, що вицокував собі на залитій сонцем стіні. — Якщо Сесі не повернеться сьогодні до шостої години, щоби допомогти мені — прочистити мізки і привести до тями, то я... я піду у поліцію! — він аж виструнчився. — У мене є список всіх Еліотів, котрі живуть на фермах в околицях Мелліна, та й у самому місті. Поліції стане сил за годину вистругати достатньо нових кілків, щоби простромити ними серця дюжині Еліотів, — він замовк, витер піт із обличчя. Застиг, прислухаючись.

Десь далеко знову забамкав дзвін.

Він чув його уже декілька тижнів. Не було ніякого дзвону, але він його чув. Він лунав і зараз — неподалік, віддаєки, ближче, ген-ген далеко. Ніхто, крім нього, не чув цього дзвону.

Він мотнув головою. Відтак закричав, щоби притлумити ці дзвони, загорлавив до місіс Еліот:

— Ви чули мене? — і дядько Джон, підтягнувши штани і затягнувши міцніше паска, попрямував повз маму до дверей.

— Так, — відповіла вона, — я почула. Але навіть я не можу її покликати назад, якщо вона не хоче прийти. Вона повернеться обов'язково. Наберися терпцю. Не біжи відразу у поліцію...

Він урвав її:

— Я не можу чекати. Ця чортівня... цей шум у моїй голові триває уже вісім тижнів! Я не можу більше! — він люто поглянув на годинник. — Я йду. Спробую знайти Сесі у місті. Якщо її не буде до шостої... Що ж, ви знаєте, що таке кедровий кілок...

Його важку ходу було чути і в коридорі, і на сходах, аж поки він не вибіг із будинку. Коли все стишилося, мама повернула голову і з болем і надією поглянула на сплячу дівчину:

— Сесі! — тихо, але наполегливо вона покликала дочку. — Сесі, повернися додому!

Тіло мовчало. Сесі лежала незворушно, а мама чекала.

Дядько Джон ішов свіжими полями передмістя, а тоді — вуличками Мелліна, шукаючи Сесі у кожній дитині, що облизувала морозиво на паличці, і в маленькій білій собачці, що, перебираючи лапками, поспішала у своїх собачих справах у жадане нікуди.

Місто розкинулося, наче якесь химерне кладовище. Жменя споруд — по суті, німих свідків уже призабутих умінь і розваг. Величезна улоговина в'язів, гімалайських кедрів й модрин, розкреслена дерев'яними настилами тротуарів, які посеред ночі можна завиграшки затягнути у свій сарай, якщо вас дратують лункі кроки перехожих. Високі і ветхі будинки старих дів, прісні, пласкі, розсудно-нудотні, над вітражними вікнами яких тонким золотавим павутинням попростали старі пташині гнізда. Аптека, де біля стійок із газованою водою стоять химерні стільчики — хитромудрі витвори із дроту і фанери, і повсюди витає різкий запах ліків — запах, який буває лише в аптеках і ніде більше. Чимала перукарня-салон, перед якою всередині скляної лялечки обертається колона у червоних кісниках. Бакалійна крамниця — пропахла фруктами, і запиленими коробками, і старою вірменкою, запах якої схожий на запах заіржавілого пенні. Місто, яке розляглося під гімалайськими кедрами та липами, тому що йому нікуди спішити. Місто, в якому була Сесі-Мандрівниця.

Дядько Джон зупинився, купив пляшку апельсинової шипучки, випив її і витер лице хусточкою. Його очі стрибали туди-сюди, як ото стрибають діти через скакалку. Мені страшно, думав він. Мені страшно.

Він бачив угорі морзянку пташок, нанизаних крапками-тире на телефонних дротах. А може, Сесі також там, щебечучи і чистячи пір'ячко, насмішкувато спостерігає за ним чорними намистинами пташиних очей? Індіанець, що торгував сигарами, теж видався йому підозрілим. Хоча його холодне, наче вирубане обличчя кольору тютюну не виражало нічого.

Десь звіддаля, неначе з долини дрімотного недільного ранку, до дядька Джона знову долинув подзвін. Світ перед очима померк. І тільки бліді, спотворені мукою обличчя пропливали у суцільній темряві перед його внутрішнім зором.

— Сесі! — щосили закричав він, звертаючись до всього, що було надовкола. — Я знаю, що ти можеш мені допомогти! Трусони мене як

дерево! Сесі!

Сліпота минулася. Його ніби викупали у холодному поту, а тоді занурили знову. Піт стікав безупинно, неначе сироп.

— Я знаю, що ти можеш мені допомогти, — благав він, — я бачив, як ти допомогла кузені Мерієн кілька років тому. Здається, це було десять років тому, чи не так? — він поринув у спогади.

Мерієн була лякливою, наче мишка, дівчинкою. На її округлій голові корінцями стовбурчилися косички. Тільки теліпалося у спідниці, наче серце у дзвоні, але дзвін цей ніколи не дзеленькав, коли вона йшла — помалу-малу, нога за ногою, втупившись у траву чи тротуар під ногами. Якщо бачила людину — якщо взагалі бачила, — то рідко зводила погляд вище її підборіддя, а про те, щоби глянути їй в очі, годі було і мріяти. Мама Мерієн втратила будь-яку надію на те, що її дочка колись вийде заміж чи спроможеться хоч би на щось у житті.

Тоді, зрештою, все залежало від Сесі, котра ввійшла у Мерієн, немов рука в рукавичку.

Мерієн стрибала, бігала, галасувала, в очах запалав вогник. Вона замаяла і зашемрала спідницями. Вона розплела косички, і вони розкошували мерехтливим серпанком над її напівоголеними плечима. Мерієн хихотіла і видзвонювала серцем у дзвонах своїх спідниць. Дівчина фіглярувала, стаючи то соромливою, то веселою, то розсудливою, то по-материнськи щасливою і коханою.

Хлопці табунами бігали за Мерієн. Вона вийшла заміж.

Сесі покинула кухню.

У дівчини почалися істерики; стержень, що досі знаходився всередині неї, зник.

Цілий день вона пролежала, наче порожній, скинутий корсет. Проте звичка нікуди не ділася. Щось від Сесі назавжди залишилося у ній — немовби застиглий у сланці відбиток. Мерієн піддалася набутим звичкам і осмислила їх. Незабаром дівчина бігала, галасувала і веселилася сама; корсет пригадав минуле життя і воскрес.

Відтоді життя Мерієн сповнилося радістю.

Зупинившись, щоби перемовитися кількома словами з індіанцем, що торгував сигарами, дядько Джон несамовито хитнув головою. Дюжини яскравих бульбашок плавали у його очних яблуках, і в кожній з них було крихітне, мікроскопічне око, що прискіпливо вивчало його мозок.

А якщо він ніколи не знайде Сесі? А якщо вітри рівнин занесли її аж в Елгін? Хіба вона не полюбляє найбільше гаяти час там, у притулку для божевільних, проникаючи у їхні голови, граючись їхніми думками, наче із конфеті?

Десь там, у спекотній пообідній далині, відлунював гучний металевий свист — пара клуботала, коли паротяг проносився через низові естакади, над прохолодними річками, через кукурдзяні поля, входячи у тунелі, як палець у наперсток, пірнаючи під мерехтливі горішані арки. Джон перелякано завмер. А якщо Сесі саме зараз у голові машиніста? Вона полюбляла водити ці машини-монстри, бувало, аж до околиць містечка, поки могла ще підтримувати контакт. Любила смикати за шнурок, аж поки паротяг не починав свистіти, тривожачи сонну ніч чи дрімотливе літнє пообіддя.

Він ішов тінистою вуличкою. Раптом йому здалося, наче краєм ока він побачив стару — зморщену, як засушений інжир, голу, як зернятко чортополоху. Вона наче пливла поміж гіллям глоду із встромленим у груди кедровим кілком.

Хтось закричав!

Щось лунко врзалося у його голову. Чорний дрізд, висмикнувши пасмо дядькового волосся, стрімко злітав у небо.

Він погрозив пташці кулаком, підійняв із землі камінь.

— Спробуй налякати мене, ану ж! — закричав він.

Важко дихаючи, він бачив, як дрізд, покружлявши над ним, всівся на гілку і став чекати слушної миті, щоби знову вчепитись у волосся.

Він удав, начебто дрізд його не цікавить, і відвернувся.

Почув шурхотіння крил.

Підстрибнув, схопив:

— Сесі!

Вона у мене! Дрізд бився у його руках, пронизливо кричучи.

— Сесі! — покликав він, крізь просвіти між пальцями спостерігаючи за переляканим чорним створінням.

Пташка дзьобала його руки до крові.

— Я тебе задушу, Сесі, якщо ти мені не допоможеш!

Пташка заверещала ще дужче і дзьобнула ще раз.

Він все міцніше стискав пальці у кулак, ще міцніше, і ще міцніше...

Врешті-решт він кинув мертвого дрозда на землю і пішов геть звідти, жодного разу так і не оглянувшись.

Дядько Джон прямував до яру, що простягався через самісінький центр Мелліна. Цікаво, що зараз відбувається у домі, думав він. Чи зателефонувала мама Сесі вже до всіх родичів? Чи перелякалися Еліоти? Він похитувався, наче п'яний, з-під пахв стікали великі озера поту. Що ж, хай ще трохи полякаються. А йому вже осточортіло боятися. Він ще якийсь час пошукає Сесі і піде у відділок.

На березі річки він засміявся, уявивши собі, як Еліоти несамовито метушаться, намагаючись знайти вихід із цієї ситуації. Але виходу не було! Вони мусять вмовити Сесі допомогти йому. Вони не можуть допустити, щоби добрий старий дядечко Джон помер божевільним, ну звичайно ж, ні.

Глибоко з-під води, наче дула пневматичних пістолетів, на нього витріщилися круглі чорні очі.

У спекотні літні полудні Сесі любила забратися у голову річкового рака — у розмитий і безбарвний світ. Вона часто вистромляла очка-горошини на рухомих стебельцях і насолоджувалася плавним плином струмка, його приємною прохолодою і химерним мерехтінням світла у ньому. Вдихаючи й видихаючи поживний дріб'язок, який приносила вода, вона тримала поперед себе, наче елегантний куверт, м'язисті замшілі клешні — набучавілі і наточені, ніби ножниці. Вона бачила, як сягнистими кроками по дну струмка у пошуках раків до неї наближалися ноги хлопчаків, чула їхні відлеглі, приглушені водою перегуки. Бліді пальці занурювалися у воду, перевертали каміння, хапали ошалілу річкову дрібноту і жбурляли у відкриті бляшанки, де вже метушилося без ліку впійманих раків, від чого кожна бляшанка була схожа на оживлену корзину для використаного паперу.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ